

Gramatyka generatywno-transformacyjna

Anna Kozłowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 Noam Chomsky – twórca gramatyki generatywno-transformacyjnej
- 2 Natura języka według Chomsky'ego

Noam Chomsky – człowiek-instytucja

ur. 1928 r.

- uczeń Zelliga Harrisa, profesor Massachusetts Institute of Technology (od 1955 r.)
- działalność polityczna
- działalność w zakresie filozofii i medioznawstwa (por. <http://www.chomsky.info>)

Noam Chomsky – człowiek-instytucja

ur. 1928 r.

- uczeń Zelliga Harrisa, profesor Massachusetts Institute of Technology (od 1955 r.)
- działalność polityczna
- działalność w zakresie filozofii i medioznawstwa (por. <http://www.chomsky.info>)

Noam Chomsky – człowiek-instytucja

ur. 1928 r.

- uczeń Zelliga Harrisa, profesor Massachusetts Institute of Technology (od 1955 r.)
- działalność polityczna
- działalność w zakresie filozofii i medioznawstwa (por. <http://www.chomsky.info>)

Noam Chomsky – człowiek-instytucja

ur. 1928 r.

- uczeń Zelliga Harrisa, profesor Massachusetts Institute of Technology (od 1955 r.)
- działalność polityczna
- działalność w zakresie filozofii i medioznawstwa (por. <http://www.chomsky.info>)

Najśłynniejsze prace lingwistyczne Chomsky'ego

Syntactic Structures (1957)

Aspects of the Theory of Syntax
(1965) – tzw. teoria standardowa

*Cartesian Linguistics: A Chapter
in the History of Rationalist
Thought* (1966)

The Sound Pattern of English
(1968) [współautor: Morris Halle]

- „Prawdziwa czy błędna, Chomsky'ego teoria gramatyki jest niewątpliwie najbardziej dynamiczna i wpływowa; żaden językoznawca, który pragnie iść z duchem czasu w uprawianiu swojej dyscypliny, nie może sobie pozwolić na zignorowanie teoretycznych tez Chomsky'ego.” (John Lyons)

Najśłynniejsze prace lingwistyczne Chomsky'ego

Syntactic Structures (1957)

Aspects of the Theory of Syntax
(1965) – tzw. teoria standardowa

*Cartesian Linguistics: A Chapter
in the History of Rationalist
Thought* (1966)

The Sound Pattern of English
(1968) [współautor: Morris Halle]

- „Prawdziwa czy błędna, Chomsky'ego teoria gramatyki jest niewątpliwie najbardziej dynamiczna i wpływowa; żaden językoznawca, który pragnie iść z duchem czasu w uprawianiu swojej dyscypliny, nie może sobie pozwolić na zignorowanie teoretycznych tez Chomsky'ego.” (John Lyons)

Mentalizm – reakcja na behawioryzm Bloomfielda

„Błędem jest twierdzenie, że język to system komunikacji. Służy on bowiem do wyrażania myśli, a to coś całkiem odmiennego. Oczywiście, można go używać do komunikacji, podobnie jak komunikowaniu się mogą służyć wszelkie ludzkie czynności, na przykład sposób chodzenia, ubiór lub fryzura. Komunikacja jednak – w każdym przydatnym znaczeniu tego określenia – nie jest właściwą funkcją języka.” (Noam Chomsky)

Język jako zjawisko mentalne.

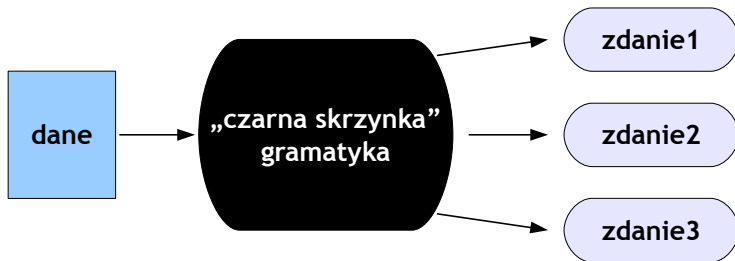
Uniwersalizm i natywizm

Struktura języka wyznaczana przez strukturę umysłu, determinowana biologicznie, powszechna i uniwersalna, wspólna wszystkim ludziom (GRAMATYKA UNIWERSALNA).

Język jako podstawowy element konstytuujący naturę ludzką.

Potencjał językowy człowieka: „Ludzka wiedza ani rozumienie nie pochodzą z indukcji. [...] Doświadczenie wypełnia pewne opcje, które wrodzone struktury umysłu pozostawiają otwarte.” (Noam Chomsky)

Twórczy, generatywny charakter języka

Gramatyka jako „maszynka do produkowania zdań”.

Postulat modelowania twórczego charakteru języka

- Konieczność nie tylko opisu i eksplikowania faktów, ale wyjaśnienia mechanizmu działania języka.
- Modelowanie implicytnej KOMPETENCJI oraz PERFORMANCJI.
- Wymogi metodologiczne modelu: ścisłość, eksplicytność, formalizm, algorytmiczność.

Postulat modelowania twórczego charakteru języka

- Konieczność nie tylko opisu i eksplikowania faktów, ale wyjaśnienia mechanizmu działania języka.
- Modelowanie implicytnej KOMPETENCJI oraz PERFORMANCJI.
- Wymogi metodologiczne modelu: ścisłość, eksplicytność, formalizm, algorytmiczność.

Postulat modelowania twórczego charakteru języka

- Konieczność nie tylko opisu i eksplikowania faktów, ale wyjaśnienia mechanizmu działania języka.
- Modelowanie implicytnej KOMPETENCJI oraz PERFORMANCJI.
- Wymogi metodologiczne modelu: ścisłość, eksplicytność, formalizm, algorytmiczność.

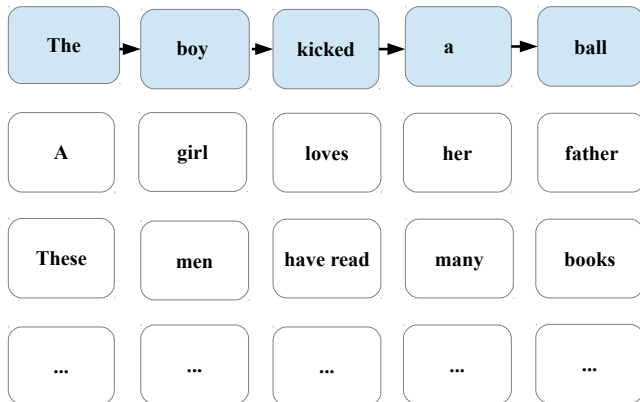
Postulat modelowania twórczego charakteru języka

- Konieczność nie tylko opisu i eksplikowania faktów, ale wyjaśnienia mechanizmu działania języka.
- Modelowanie implicytnej KOMPETENCJI oraz PERFORMANCJI.
- Wymogi metodologiczne modelu: ścisłość, eksplicytność, formalizm, algorytmiczność.

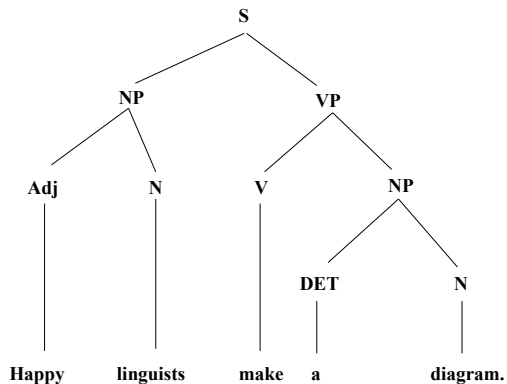
Zadania gramatyki generatywnej

- Skonstruowanie modelu imitującego działanie języka-systemu, zdającego sprawę z ludzkiej zdolności do tworzenia nieskończenie wielu (potencjalnie nieskończenie długich) zdań gramatycznych i odrzucania zdań niegramatycznych (modelowanie kompetencji idealnego użytkownika języka).
- I-LANGUAGE (JĘZYK WEWNĘTRZNY, MENTALNY) jako obiekt badania; E-LANGUAGE (JĘZYK ZEWNĘTRZNY, CZYLI SPOŁECZNY) jako artefakt, część wspólna wszystkich języków wewnętrznych.

Modele gramatyki cz. 1. – gramatyka skończenie stanowa

Modele gramatyki cz. 2. – gramatyka struktur frazowych

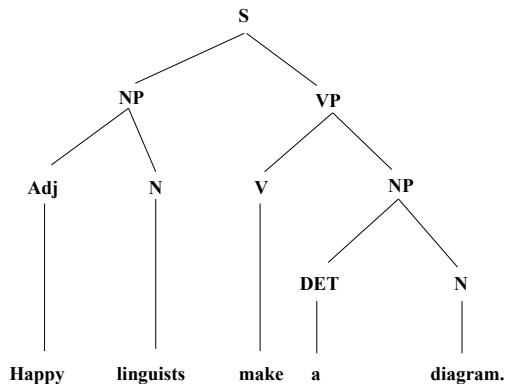

● REGUŁY

PRZEPISYWANIA

- $S \rightarrow NP + VP$
- $NP \rightarrow Adj + N$
- $VP \rightarrow V + NP$
- $NP \rightarrow DET + N$
- $Adj \rightarrow \text{happy}$
- $N \rightarrow \text{linguists}$
- $V \rightarrow \text{make}$
- $DET \rightarrow \text{a}$
- $N \rightarrow \text{diagram}$

Modele gramatyki cz. 2. – gramatyka struktur frazowych

REGUŁY

PRZEPISYWANIA

- $S \rightarrow NP + VP$
- $NP \rightarrow Adj + N$
- $VP \rightarrow V + NP$
- $NP \rightarrow DET + N$
- $Adj \rightarrow \text{happy}$
- $N \rightarrow \text{linguists}$
- $V \rightarrow \text{make}$
- $DET \rightarrow \text{a}$
- $N \rightarrow \text{diagram}$

Modele gramatyki cz. 3. – gramatyka generatywno-transformacyjna

Dwuetapowość tworzenia zdań:

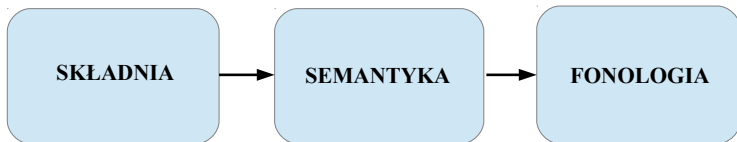
- 1 generowanie ZDAŃ BAZOWYCH, JĄDROWYCH (*kernel sentences*),
- 2 transformowanie ich w ZDANIA WYJŚCIOWE.

Dwa poziomy budowy zdania:

- 1 STRUKTURA GŁĘBOKA (warstwa semantyczno-logiczna),
- 2 STRUKTURA POWIERZCHNIOWA (warstwa fonetyczno-fizyczna).

PRZYKŁADY: *kobieta krzyczy – krzyk kobiety, książka została przeczytana przez ucznia – uczeń przeczytał książkę // venio Romam – video Romam, żałuje Jana – mdli Jana.*

Modularność gramatyki

Problem semantyki

**Colorless green ideas sleep furiously.*

Uzupełnianie modelu o ZNACZNIKI SEMANTYCZNE leksemów, informujące o kategoryalnych cechach semantycznych wyrazu (np. 'młody', 'żeński', 'żywozny' itp.), i WYRÓŻNIKI SEMANTYCZNE, wnoszące dalsze, bardziej szczegółowe informacje semantyczne, oraz o REGUŁY PROJEKCYJNE, opisujące możliwości kombinatoryczne jednostek.

Dziękuję za uwagę :)

Temat następnego wykładu:
LINGWISTYKA ROSYJSKA:
IGOR MIELCZUK I MODEL „SENS↔TEKST”.
Zapraszam!